

TNC AKTUELLT

Årgång 15(1973):1

TEKNISKA NOMENKLATURCENTRALEN . BOX 43041 . 10072 . STOCKHOLM 43 . TFN 08-84 04 90

TNC-ÅRET 1973

När TNC-Aktuellt nu går in i en ny årgång är det med en förhoppning att läsarna skall kunna på ett någorlunda tillfredsställande sätt orientera sig i den mångfald av frågor som karakteriserar TNCs vardagsarbete. Informationsbladets namn vill utsäga att det just är de dagliga frågorna som på detta sätt lyfts utanför kansliets väggar och förmedlar kontakt med intressenterna.

I informationen kommer att ingå kortare eller längre notiser om sådana händelser eller sådan verksamhet som kan intressera medlemmarna och övriga intressenter. Därjämte kommer liksom förut ett antal termfrågor att redovisas. Tidigare försök att uppdelat frågorna i kategorier (t.ex. rekommenderad term, föreslagen term) har inte visat sig motsvara läsarnas krav. För TNC är det angeläget att på ett tidigt stadium föra fram termfrågor, som ofta ger upphov till ett stimulerande utbyte av åsikter med utomstående sakkunniga. Den preliminära formuleringen av frågan motsvarar inte

INNEHÅLL

TNC-ÅRET 1973	1
PROJEKTARBETE	2
NYA PROJEKT	3
RFs VÅRMÖTE	4
TERMFRÅGOR I URVAL	4

alltid den slutliga rekommendation som blir resultatet av utredningsarbetet.

Trots den från konjunktursynpunkt bekymmersamma period som präglade fjolåret har TNCs verksamhet ändå kunnat vidgas och förstärkas. En ökning av de sammanlagda medlemsavgifterna har kunnat registreras. Bakom denna ökning ligger dels bidrag från nytillkomna medlemmar, dels en höjning av enskilda medlemmars årsbidrag. Självfallet är det TNCs förhoppning att även andra medlemmar finner det motiverat och angeläget att höja årsavgiften som i många fall uppgår till ett blygsamt belopp, fastställt för åtskilliga år sedan. En post som visat fortsatt god ökning är intäkterna från försäljningen, som föregående år för första gången uppgick till över 100 000 kronor.

PROJEKTARBETE

Plan- och byggterminologi

TNCs kommitté för terminologi inom plan- och byggområdet, PB-kommittén, har nu avslutat sitt första projekt. Kommittén har utvärderat och bearbetat ett termmaterial som överlämnats från Statens institut för byggnadsforskning, SIB. Resultatet redovisas i en snart färdig ordlista, kallad Plan- och byggtermer.

Ordlistan omfattar 188 allmänna termer inom plan- och byggområdet och täcker självfallet endast en liten del av ämnesområdet. Att en så ofullständig ordlista ändå publiceras beror dels på dess bakgrund och dels på att PB-kommittén genom ordlistans utformning vill markera en början på ett mer omfattande termarbete. I första hand utförs en genomgripande inventering av facktermerna inom plan- och byggområdet med en början i myndighetstryck, normer, standardblad m.fl. utvalda källor. Målet är att bygga up en termbank, som dels skall ligga till grund för en publicerad ordsamling, dels utgöra underlag för rationellt arbete inom övriga projekt, som PB-kommittén initierar och styr. Som ett förberedande led i arbetet på termbanken har PB-kommittén sänt ut en cirkulärskrivelse i hopp om att få kontakt med personer, intresserade av termarbete. Resultatet har blivit tillfredsställande. Ca 200 fackmän har redan förklarat sig villiga att

bli registrerade som s.k. termreferenter. Åtskilliga förslag till termer har också inkommit, liksom uppslag till termdiskussioner och begreppsutredningar. Tanken är att kontaktmännen skall vara PB-kommitténs öga och öra på fältet och registrera nya termer. De kan också bidra till att belysa vilka fackområden som har mest behov av ordlistor.

I arbetet på ordlistan har PB-kommittén sett som sin uppgift att göra begrepp, termer och definitioner så allmängiltiga som möjligt. Sålunda ingår i avsnittet mättermer inga mättekniska avgränsningar; sådana anges i vissa fall i form av kommentarer. Detta har medfört att en så central term som byggnad inte har tagits med, då det visat sig svårt att få en allmängiltig definition, som både är orienterad mot den tekniska verkligheten och ger utrymme åt människans fantasi; med byggnad avses i ordlistan det konkreta resultatet av all byggnadsverksamhet. Termerna bjälklag och bärlag förekommer också i ordlistan. Bärlag har getts en snävare betydelse än i TNC 46, Betongteknisk ordlista, och syftar på den bärande delen hos ett bjälklag, förut stundom benämnt stombjälklag. Bjälklag syftar på hela konstruktionen inklusive beläggning, undertak, ytskikt m.m.

Ordlistan beräknas komma ut i april månad.

Värmebehandlingsterminologi

Arbetet med en ny värmebehandlingsterminologi bedrivs under överinseende av följande ledningsgrupp.

Einar Selander, TNC, ordförande
Georg Carlsson, Metallforskningsinst.
Ove Ericsson, Brukens Hårdverkstäder
Arne Norlin, SAAB-SCANIA AB
P O Söderholm, Metallografi - KTH
Erik Ullman, Metallnormcentralen
Erik Sundström, TNC, sekreterare

En arbetsgrupp bestående av Norlin, Söderholm och Sundström samt med Gösta Kling-

berg, MNC, som kontaktman för standardiseringsarbete på området har sammanträtt fyra gånger sedan arbetet igångsattes den 22 september 1971. Redogörelser för verksamhetens planering och utveckling har införts i TNC-Aktuellt 1971:6 och 1972:6.

Nära hälften av ca 200 centrala termer har färdigbehandlats av arbetsgruppen. Detta innebär att definitioner, tillsviare preliminära och delvis mycket utförliga, är registrerade på termbblanketter tillsammans med motsvarigheter på engelska, franska, tyska, ryska och japanska.

Arbetet har tvingat fram ställnings- taganden på en ibland fundamental nivå. Termen cementering har sålunda gradvis tömts på sitt innehåll och riskerar nu att helt strykas. Kvar står å ena sidan specifika termer som uppkolning och nitrering, å andra sidan termen diffusion.

Vidare har diskuterats att renodla innebörden i termen härdning till det fullständiga värmebehandlingsförloppet. Den mer begränsade betydelsen av egenskaps- ändring skulle bäst kunna uttryckas med ett helt nytt ord, t.ex. härdgörning.

Hållfasthetsterminologi

En kommitté inom standardiserings- organen med uppgift att samordna skriv- regler för SI i standard m.m. har sökt kontakt med TNC. Det var främst benäm- ningar för storheter inom hållfasthets- läran som utgjorde ett problem. Förekom- sten av till betydelseinnehållet delvis överlappande ord (som spänning-påkänning) eller inte alltid väl förstådda ord (som hållfasthet, last) uppmanar till ett klargörande.

fasthet-styrka, last-belastning gran- skades från språkliga utgångspunkter. Formuleringarna utgick från tidigare TNC-rekommendationer och byggde på med synpunkter som framkom i dialogen med standardiseringsorganen.

Liknande frågor når TNC från flera andra håll. Varje form av enighet kring dessa fundamentala termer är ett framsteg. Några iakttagelser nedtecknades därför av TNC. Ordparen spänning-påkänning, håll-

Efter att ha inhämtat åsiktsyttringar från termreferenter och kommittéleda- möter i arbetet på en ny hållfasthets- terminologi (se TNC-Aktuellt 1972:8) förbereder TNC nu publicering i tid- skriften STANDARD. En artikel där skall få rubriken Hållfasthetslärans grundbe- grepp. Intresserade kan rekvirera kopia av manuskriptet i dess mest aktuella form från TNC.

NYA PROJEKT

I plan- och terminologiarbetet kommer många projekt att bli aktuella. Med bi- drag från Byggforskningsrådet har således termer inom geotekniken bearbetats av en arbetsgrupp tillsatt av Sveriges geo- logiska förening. Projektet som har ut- vecklats i samråd med TNC har nu lett fram till en remissutgåva. Sedan term- materialet efter remissgranskningen ytter- ligare behandlats och kompletterats, kan det bedömas ha fått en sådan karaktär och omfattning att det kan ingå som en särskild ordlista i TNCs serie.

Ett mycket omfattande arbete på en fler- språkig kulturgeografisk ordlista har sedan många år utförts vid Kulturgeo- grafiska institutionen i Lund av profes- sor Edgar Kant, som i slutfasen biträds av civilekonom Rolf Lövkrona, Sydsvenska Kraft AB. Projektet omfattar även termer med anknytning till samhällsplanering. Samordning har inletts inom ramen för PB-kommittén.

Ett projekt "Begrepp i bebyggelsepla- nering" har påbörjats inom Institutionen för byggnadsfunktionslära vid Lunds Tek- niska högskola. Projektet som leds av t.f. professor Lennart Axel Bergström syftar till en sammanställning med för- klaringar på svenska och engelska. Sam- ordning sker via PB-kommittén.

Många intressenter har anmält behov av reda i den alltmera aktuella avfallster- minologin. Statens Naturvårdsverk har föreslagit att TNC åtager sig huvudmanna- skapet för ett systematiskt terminologi- arbete inom området. Ett förberedande klassificeringsarbete har bedrivits inom SKIF. I avvaktan på beslut i finansierings- frågan utvecklas en förstudie av projektet under ledning av civilingenjör Hjalmar Brink i SKIFs arbetsgrupp.

RFs VÅRMÖTE

Representantförsamlingen håller sitt sedvanliga årsmöte i maj månad på dag som ännu inte är fastställd. Programmet kommer - om planerna kan förverkligas - att förutom årsmötesförhandlingar ge utrymme åt en diskussion om terminologiarbetets form och samordning. Medlemmarna och övriga intressenter skulle därefter erbjudas tillfälle att närvara vid ett informationsmöte om de tekniska möjligheterna att framställa ordlistor och lagra ter-

mer. Detta möte, som beräknas ta en hel dag i anspråk, förläggs till Uppsala, där Almqvist & Wiksell Informationsindustri AB, en av TNCs medlemmar, planerar att ge orientering om maskinell hantering av informationsmaterial i ordlistor och ordsamlingar.

TNC beräknar att i nästa nummer av TNC-Aktuellt föra fram en beskrivning av bakgrunden till de frågor som kommer att belysas på mötet.

TERMFRÅGOR I URVAL

I sin rådgivande verksamhet har TNC uttalat sig över följande termfrågor. Ställningstagandet, som det formuleras här, berör i regel endast ett av flera tänkbara terminologiska problem förknippade med termen.

Meningsyttringar liksom frågor rörande termer kan gärna sändas in skriftligt men tas liksom tidigare emot per telefon. Den utveckling av verksamheten som skett under föregående arbetsår har medgett en viss ökning av personalen. Detta har medfört en möjlighet till fördelning av frågorna på sakområden. Det är därför välkommet om den frågande är beredd att ungefärligt ange det aktuella sakområdet för att den mottagande sekreteraren skall kunna avgöra vem som bör handlägga ärendet.

medium

medium är ett omgivande eller förmedlande ämne; att ett ämne flyter fram i en rörledning utgör inte tillräckligt skäl för att man skall kalla det medium

mäthuvud

efterleden -huvud i sammansättningar av typen mäthuvud behövs inte förutsätta framträdande utformning eller hög placering; den centrala funktionen att motta eller utsända mätdata är ett tillräckligt skäl för benämningen

sarg, list, vulst

en långsgående ansvällning vid kanten av t.ex. en betongplatta och med huvudplanet vinkelrätt mot plattan kan kallas sarg om funktionen är att markera en gräns, styra eller hindra avrinning e.d., list om det är fråga om en i efterhand tillförd del och vulst om det allmänna formbegreppet åsyftas

frakt, befraktning

orden är inte synonyma med ordet transport; i själva verket ingår transport i (be)frakt(ning) vid sidan om andra verksamheter av typen avisering, förpackning, tecknande av försäkring

gatukök

lokal där livsmedel tillhandahålls allmänheten företrädesvis i det fria genom lucka över disk från en betjäningssavdelning som är skild från en beredningsavdelning genom vägg

livsmedelskiosk

lokal där livsmedel tillhandahålls allmänheten företrädesvis i det fria genom lucka över disk varvid gäller att eventuell beredning sker i samma utrymme som betjäningen

- ytfilter, volymfilter i avvaktan på en systematisk behandling av terminologin för mekanisk separering, se TNCs inlägg i Teknisk Tidskrift 1972:12, kan man använda ordet ytfiler som svensk motsvarighet till E surface filter och volymfilter för E depth type filter
- strippning följande två tekniskt obesläktade men idémässigt besläktade betydelse kan tilläggas den godtagna försvenskningen av E stripping
1 avtappning av den lättaste fraktionen vid destillation
2 avlägsnande av den lösast bundna delen från en atom vid dess gång genom materia; jfr TNC 36:72
- returgods produkt, som återsänds från kund eller inte godkänns av denne på grund av felfunktion e.d. kan kallas returgods
- återgångsgods material, utrustning e.d. som återgår från ett stadium i en produktion till ett tidigare på grund av övertalighet e.d. kan kallas återgångsgods
- hydrologi efterleden i termen hydrologi anger att giltighetsområdet inte bör utsträckas till teknisk och administrativ hantering av vattentillgången; hydrologi är vetenskapen om vattnet i naturen, dess förekomst och egenskaper (TNC 45:26)
- dokument bärare av meddelande som vanligen är språkligt, men som även kan utgöras av bild e.d.; den fysiska formen hos bäraren är underordnad funktionen att överföra meddelandet
- dokumentation 1 insamling, lagring, bearbetning och spridning av dokument
2 forskning och annan liknande verksamhet avseende dokumentation (1)
3 resultatet av dokumentation (1) i form av dokument(samling)
- handling dokument, vanligen skriftligt, knutet till visst ärende
- tecken - bild i betydelsen grafiskt element skiljer sig orden tecken och bild främst därigenom att det förra förutsätter en överens-kommelse om innebörden medan det senare används när en fri tolkning är aktuell; härav följer att ett tecken vanligen ingår i en begränsad mängd medan detta inte gäller för en bild
- bildskärm presentationsenhet som kännetecknas av att den producerar grafiska element i obegränsad uppsättning och utan överens-kommet betydelseinnehåll kan kallas bildskärm
- teckenskärm presentationsenhet som kännetecknas av att den producerar grafiska element i begränsad uppsättning och med överens-kommet betydelseinnehåll kan kallas teckenskärm